

Te Peretitenira'a No Porinetia farani

PIHA PUTURA'A PARAU 'API Mahana toru 18 nō tiurai 2018

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau

Piha fa'ahotura'a i te mau 'oire : moni turu e 141 mirioni farāne cfp nō te mau fa'atupuha'ara'a i roto e maha 'oire

Ua fa'aoti te 'Āpo'ora'a fa'aterehau e 6 tauturu moni nō te fa'atupuha'ara'a 'oire nō te tā'ato'ara'a e 141 mirioni farāne cfp, nō te tā'ato'ara'a e 389 mirioni FCFP, e 36 % ia te fāito a te tauturu a te Fenua.

Teie, i te hō'ē pae, te tuha'a mātāmua o te fa'arahira'a i te hunara'a ma'i a te 'oire nō Pīra'e. Te tā'ato'ara'a o te ha'amau'ara'a tei ni'a i te fāito e 162 987 025 farāne cfp, e turuhia teie nei mau patura'a e te Fenua e te tino moni e 48 mirioni farāne cfp, e 30 % ia te fāito.

Te tahi 'ōpuara'a rahi, te 'āua 'oire Vaipo'opo'o (Tuha'a 2) a te 'oire nō Puna'auia, tauturuhia e te Fenua e te tino moni e 31 590 741 farāne cfp nō te tā'ato'ara'a o te ha'amau'ara'a e 105 302 469 farāne cfp, e 30 % ia te fāito tauturu. Ua tauturu a'e nā te Fenua, i te pae moni, nō na tuha'a mātāmua a teie nei 'ōpuara'a (tuha'a fenua 1 e tuha'a fenua 2).

I te tahi pae, e tauturu-ato'a-hia te 'oire nō Taputapuātea i te fāito e 32 210 045 farāne cfp e te Fenua nō te ho'ora'a mai i te tahi pere'o'o e te patura'a i te fare tuha'a 'oire nō Puohine. E turu te Fenua i teie na 'ohipa i ni'a i te fāito e 50%, e hau atu ia e 18 mirioni farāne cfp nō te 'ōpuara'a mātāmua e, e 13 mirioni farāne cfp nō te piti o te 'ōpuara'a.

E, e tauturu ato'a te Fenua i te 'oire nō Nuku Hiva i te fāito e 28 409 106 farāne cfp nō te ho'ora'a mai i te tahi pere'o'o pāni e te fa'anahora'a i te hō'ē fare maeha'a. Te tā'ato'ara'a o te ha'amau'ara'a nō te 'ōpuara'a mātāmua e 32 mirioni farāne cfp, e te piti e 24 mirioni farāne cfp, e tauturuhia i ni'a i te fāito e 50 %.

Nā roto i teie nei mau tauturu moni, tē fa'a'ite nei te Fa'aterera'a Fenua i te faufa'a nō na ia turu tāmāu i te mau 'oire, mā te tu'u i te mau fifi e te maita'i o te orara'a o te mau nuna'a nō te mau ta'amotu ato'a i ropū mau i tō na mau ferurira'a. E tāmāu ā te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te hi'opo'ara'a i te tahi mau 'ōpuara'a i tuatāpapahia e te Piha fa'ahotura'a i te mau 'oire i roto i te tuha'a piti o te tāpura a 2017.

Hōro'ara'a i te moni turu nō tē tauturu e tē fa'aitoito-fa'ahou-ra'a i te mau taiete

I te 'āva'e 'atopa matahiti 2017, ua fa'aaui te Fenua i teie tau i te mau fa'anahora'a turu i te tapiho'ora'a piri nuna'a e i te mau taiete na'ina'i nō te tūra'i i te ha'amaura'a e te fa'ahotura'a i te mau taiete e, e tē fa'a'ohipara'a i te tupuha'ara'a faufa'a unuma.

Te reira, nō te turura'a i te ho'ora'a mauha'a a te mau taiete e rohi i pīha'i iho i te mau ta'ata, te 'ohipa ha'afaufa'ara'a e rima'i i te hō'ē pae, e, i te tahi pae, te fa'aitoito-fa'ahou-ra'a i te fare toa na'ina'i, e tae atu i te mau fare tāmā'ara'a, mā te tu'u atu ia rātou i ni'a i te hō'ē fāito e 'ana'anatae a'e te ta'ata i te haere mai.

Ua hi'opo'a te 'āpo'ora'a fa'aterehau e 9 'ōpuara'a e ua fa'aoti e hōro'a e 4 982 000 farāne cfp moni turu. E va'u 'ōpuara'a nō te ho'ora'a mai i te TPE-PME, nō te rahira'a moni tupuha'ara'a e 4 352 000 farāne cfp, e te 'ōpuara'a e ha'atupu e 6 'ohipa. Te 'ōpuara'a hōpe'a, e 'ōpua ato'a e ha'atupu i te hō'ē 'ohipa, o te fare toa na'ina'i ia nō te tahi moni tupuha'ara'a e 630 000 farāne cfp.

Ua matara te roto o Tatakoto nō te fa'a'apura'a pārau

Ua ha'amana te 'āpo'ora'a fa'aterehau i te tauira'a i te fa'aotira'a a te 'āpo'ora'a Fa'aterehau nō te 31 nō tiurai 2017, e ha'amaui nei i te hopera'a o te ti'a'aura'a fa'a'apura'a pārau o te mau roto nō Pōrīnetia farāni, nō te fa'ati'a i te ha'afufa'ara'a o te roto o Tatakoto nā roto i te fa'a'apura'a pārau.

E tītauhia ia noa'a i te mau ta'ata nō Tatakoto e hina'aro nei e rave i te 'ohipa haruharura'a pārau i te tāreta 'ohipa fa'a'apu poe pārau e i te fa'ati'ara'a ia fa'a'ohipoa nō te hō'ē tau poto i te fenua miti a te Hau nō te fa'a'apura'a poe pārau.

Fāito moni ho'o : topara'a i ni'a i te fāito e 1,4% i te roara'a e 12 'āva'e

I te 'āva'e tiunu 2018, ua topa te moni ho'o 'aimamau i te fāito e 0,2 % e, e tāpae i te fāito e 98,64 (niu 100 tītema 2017). Nā te topara'a i te fāito e 1 % o te mau ho'o o te tuha'a o te mau mā'a e inu aita e 'ava i fa'ati'a i te reira.

Ia tu'uhia i ni'a i te roara'a e 'ahuru mā piti 'āva'e, e topa te fāito moni ho'o rahi 'aimamau i te fāito e 1,4 %. Ua topa ato'a te fāito moni rimaha'a i ni'a i te fāito e 0,2 % i te 'āva'e tiunu 2018. E topa o ia i ni'a i te fāito e 1,8 % i na 'ahuru mā piti 'āva'e i mā'iri. Ua topa ato'a te fāito moni rahi (mā te 'ore e tai'o i te utara'a manureva nā te ao nei) i ni'a i te fāito e 0,3 % i te 'āva'e tiunu 2018. E topa o ia i ni'a i te fāito e 1,9 % ia tu'uhia i ni'a i te roara'a o te matahiti.

E mea mara'a te fāito moni Patura'a fare e Patura'a Rahi a te Hau (BTP) i te 'āva'e tiunu i te fāito e 0,1%. E fa'atūea te mara'ara'a o te moni ho'o o te « materiā mētara » (+ 1,0%) e te mau « rohira'a » (+0,3%) i te topara'a o te ho'o o te mau « materiā uira e hīmio » (- 0,1%). E mara'a te fāito moni « Patura'a fare » i te fāito e 0,1% e, e tāmāu noa tō te Patura'a rahi a te Hau.

I roto i te tuha'a o te Patura'a fare, e mara'a te fāito moni o te 'Ohipa patura'a rahi Mātāmua e e tō te 'Ohipa patura'a rahi Piti i te fāito e 0,1 %. I roto i te tuha'a o te Patura'a Rahi a te Hau, e topa te fāito moni 'Ohipa Tāmuta 'Aravihi i te fāito e 0,1% e tō te 'Ohipa 'Aravihi ta'a'ē e mara'a i te fāito e 0,1%. I te roara'a e 'ahuru mā piti 'āva'e, e mara'a te fāito moni rahi a te BTP i te fāito e 0,8 %, e mara'a te fāito moni Patura'a fare i te fāito e 1,0 % e, e mara'a ato'a te fāito moni Patura'a rahi a te Hau i te fāito e 0,5%.

I te 'āva'e nō tiunu, teie te fāito faufa'a a te mau fāito hōpe'a (niu 100 titema 2010) :

Fāito	Faufa'a	Tauri'a fāito %	
		Tā'āva'e	I te roara'a e 12 'āva'e
Fāito o te tīa'ira'a faufa'a	114,23	-	0,3
Fāito o te vaipārurura'a	109,76	-	0,3
Fāito o te mau pere'o'o māmā	108,77	0,2	0,9
Fāito o te mau pere'o'o nō te vāhi ravera'a 'ohipa	104,82	0,1	0,2
Fāito o te patura'a pahī i te punu 'ārū	122,47	0,6	2,4
Fāito o te tapiho'ora'a i te mau tauiha'a ta'a nō te pahī	109,08	-	0,2
Fāito o te Utara'a nā te fenua a te Hau	105,85	-	1,1

Mara'ara'a o te moni mōri hinu i te mahana mātāmua no 'ātete

Ua vauvau mai te Mono-peretiteni i te mau nūmera i ni'a i te nanura'a o te moni mōri hinu e te 'ohipa e tupu i te fare pāmura'a mōri pere'o'o.

Ua fa'ari'i-poupou-hia te parau no te mara'ara'a o te fāito mōri i pāmuhia i te fenua 'Ārāpia Tāūtita e te fenua Rūtia, teie nei ra, te ha'ape'ape'a nei te ao no te mau fifi e fārereihia nei i te pae no te tapiho'ora'a mōri hinu na te ao.

Te tupu nei te tauri'a i ni'a i te moni ho'o CAF (ia 'āmuihia te moni ho'o + parau fa'aau pāruru + utara'a) o te mōri hinu, ia 'aufauhia te reira i tā tātou moni farāne F.CFP, i te taime utara'a o teie tao'a, no te tumu o te nanura'a o te ho'o i ni'a i te mātete no Singapour e te mara'ara'a o te tārā marite.

Mai te mea e tāmāu noa ā teie mau nanura'a, e mea tītauhia ia te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te ha'amara'a i te moni mōri hinu i te 'āva'e 'ātete nei.

Fa'aturera'a o te fanora'a i te roara'a o te hoera'a vā'a « Te Aito »

E tupu te hoera'a vā'a Te Aito mai te 'Ōtu'e Tefauroa i Māhina e hoe atu i te 'ō'o'a nō Taaone i Pīra'e e te roto nō 'Ārue i te mahana pae 27, te mahana mā'a 28 e te tāpati 29 tiurai e haere mai rā. E te parau fa'ati'a a te mau ta'ata fa'atere, e fa'a'ohipa-fa'ahou-hia te fa'anahora'a vaipāruru i fa'a'ohipahia i te mau matahiti i mā'iri.

Nō te hina'aro o te mau ta'ata māta'ita'i ia piri roa i te hoera'a vā'a, e tano ia ravehia te tahi mau fa'auera'a taupoto nō te vaipārurura'a a te mau ta'ata hoe e te mau ta'ata māta'ita'i i roto i te hō'ē ārea e tai'o nei, i te tahi tuha'a, o te ārea ti'a'auhia e te Uāhu nō Papeete.

Te vai nei i roto i te ārea Z1 te 'ō'o'a nō Ta'aone e te tā'ato'ara'a o te ara pahī apato'erau o te roto nō 'āruē, e tae roa i te hiti o te ava i te menema a te ari'i. I roto i teie nei ārea e 'ōpanihia te terera'a o te mau pahī e te mau poti ato'a.

Te vai nei i roto i te ārea Z2 te hiti o te ava i te menema a te ari'i i roto i te roro nō 'Āruē. I roto i teie nei ārea, mea iti roa te terera'a pahī ia au i te mau fa'ahepora'a i fa'aotihia e te mau ta'ata fa'atere.

Te vai nei i roto i te ārea Z3 te tuha'a pae tahatai o te 'ō'o'a nō Matavai i Mahina. I roto i teie nei ārea i tā'ōti'ahia e te tahi mau poito, me iti roa te terera'a pahī ia au i te mau fa'ahepora'a i fa'aotihia e te mau ta'ata fa'atere.

Te vai nei i roto i te Z4 te roara'a o te tahatai nō te 'Ōtu'e Tefauroa i Mahina. I roto i teie nei ārea i reira e ruru ai te ta'ata, e tupu te fa'arevara'a e te tāpaera'a o te hoera'a vā'a, e, i reira ato'a e ha'amauhia ai te « ārea 'ārearea » e te mau ta'ata fa'atere. E 'ōpanihia te terera'a o te mau pahī e te mau poti ato'a.

E fa'a'ohipahia teie nei mau 'ōpanira'a e fa'aitira'a i te mahana mā'a 28 nō tiurai mai te hora 8 e tae atu i te hora 11 e mai te hora 12h30 e tae atu i te hora 16. Aita te mau poti a te mau piha 'ohipa a te hau e 'ōpanihia e tae atu i te mau poti e ha'a nei nō te vaipārurura'a o te ta'ata e te mau faufa'a e te mau poti i fa'ati'ahia e te mau ta'ata fa'atere.

Fa'aturera'a o te fanora'a i te roara'a o te Tahiti Pro Teahupoo

E tupu te tata'ura'a hōrue tāmatahiti « Tahiti Pro Teahupoo 2018 » (i te mātāmua o te Billabong Pro Tahiti) i roto i te ava o Hāva'e i Teahupoo mai te 7 e tae atu i te 21 nō 'atete 2017.

Ua tu'uhia te hō'ē fa'anahora'a vaipārurura'a i roto i te ārea e vai nei mai te uāhu nō Teahupo'o e te 'ōtu'e «Fare Mahora» i reira rā e fa'a'ohipahia ai e toru ārea e tā'ōti'a nei i te mau 'ohipa e te terera'a o te mau pahī. E tu'uhia i ni'a i te a'au te pare a te mau ta'ata hi'opo'a e na pa'epa'e punu i reira e ha'a ai te mau ta'ata pata e tāviri hoho'a. E 'ōpanihia te mau ta'ata māta'ita'i ia haere i reira, te mau ta'ata fa'atere e te mau ta'ata i fa'ati'ahia te ti'a atu i reira.

Nā te Tahitian Water Patrol i ha'amauhia e te ta'ata fa'atere e ara i te vaipārurura'a a te mau ta'ata hōrue, te ha'apa'ora'a i te mau ārea ato'a e te fa'aturara'a i te mau fa'auera'a vaipārurura'a i fa'aotihia nō te tā'ato'ara'a o te ārea miti. E ara te mūto'i moana i te fa'aturara'a i te mau fa'auera'a vaipārurura'a e te mau ārea tā'ōti'ahia.

I rāpae mai i teie na ārea e toru, e tā'ōti'ahia te terera'a pahī i ni'a i te fāito e pae maire i te hora mai te tomora'a o te ava nō Hāva'e e tae roa i te āteara'a e 'āfa maire moana (900

metera) i tua. Ia 'ore te mau ture tā'ōti'a 'ohipa e tere e vai nei i roto i teie nei fa'aotira'a ia fa'aturahia, e fa'autu'ahia i ni'a i te fāito o te tuha'a 5 e vai nei i roto i te papa ture utu'a.

Tei te uāhu nō Teahupoo e utahia ai i roto i te mau poti e aore rā i ni'a i te fenua i te mau ta'ata mana, te mau ve'a, te mau ta'ata hōrue nō te tere atu i te mau vāhi i reira e tupu ai te tata'ura'a hōrue. I reira ato'a e ti'a ai i te mau ta'ata māta'ita'i ia uta atu i ni'a i te mau poti tāmoni ti'a'auhia e te tā'atira'a rava'ai nō Teahupo'o, te tahi tā'atira'a nō Teahupo'o e te tahi mau ta'ata unuma.

Aita te uāhu e tārahu-fa'ahou-hia nō teie nei fa'anahora'a e, ua tu'uhia te pū vaipārurura'a, i ha'amauhia e te 'āmuitahira'a mā'ohi o te pārurura'a tīvira i raro a'e i te fa'aterera'a o tō na Peretiteni, i te 'ōtu'e «Fare Mahora». E tu'u-ato'a-hia te tā'ato'ara'a o te mau patura'a i vai na i te uāhu rā i te 'ōtu'e «Fare Mahora».

Moni turu nā Tahiti Tourisme nō te matahiti 2018 : 1,3 miriā farāne cfp nō te mau 'ohipa fa'atīanira'a, fa'a'itera'a parau e fa'a'ana'anataera'a

Ua hōro'a te 'Āpo'ora'a fa'aterehau nā te GIE Tahiti Tourisme i te hō'ē moni turu e 1 317 500 000 farāne cfp nō te 'aufaura'a i te 'ohipa fa'atīanira'a, fa'a'itera'a parau, fāri'ira'a, ha'amāramaramara'a e fa'a'ana'anataera'a nō te matahiti 2018.

Ua tāpae te rahira'a rātere i ni'a i te fāito e 200 000 e tē hina'aro nei te Fenua e tu'u atu i teie nei nūmera i ni'a i te fāito e 350 000. Nō te reira, hau atu i te mau patura'a rahi i 'itehia e te Fenua, mai te 'oire iti Tahiti, e ti'a ia tu'u-ato'a-hia te faufa'a i ni'a i te 'itera'a o te vāhi e terehia i Pōrīnetia nei i ni'a i te mau mātete o te ao nei.

Ua riro o Tahiti Tourisme ei mauha'a nā te Fenua nō te hutira'a mai i taua tāu'ara'a rā mā te fa'ahihi i tō tātou mau motu nā te ara. Nō te tāpae atu i te mau fā i tu'uhia e te Fa'aterera'a Hau nō Pōrīnetia farāni nō te matahiti 2018, ua fa'aoti o Tahiti Tourisme e 6 'āveira'a peremana'o nō te fa'ahotura'a i te fāri'ira'a rātere nā roto i te mau 'ohipa i muri nei :

- Fa'ariro ei faufa'a tumu i ni'a i te mau mātete anira'a rahi
- Fa'ariro i te tere i Tahiti e tō na mau motu i te mea 'ite e te hina'arohia
- Perera'a i te mau hōani rātere i roto i te mau motu e te mau huru nohora'a ato'a
- Fa'ahotu e tūra'i i te rēni 'ōperera'a
- Ha'amaita'i i te 'ōperera'a e te ho'ora'a o te vāhi e terehia
- Fāri'i, fa'a'ana'anatae e, e ha'afaufa'a i te fāri'ira'a rātere i te nuna'a e te mau ta'ata e ha'a nei i roto i teie nei tuha'a 'ohipa.

I te rurura'a o te 20 nō tiunu i mā'iri, ua fa'ati'a te tā'ato'ara'a o te mau mero a te tōmite hi'opo'a tāpura faufa'a a te 'Āpo'ora'a rahi ia hōro'ahia teie moni turu.

Fa'ata'ara'a moni tauturu nā te mau tā'atira'a e rohi ra i te pae no te fa'ari'ira'a rātere

Ua fa'ata'a te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te tuha'a moni tauturu nā na tā'atira'a e piti i muri nei e ha'apa'o nei i te 'ohipa fa'ari'ira'a rātere :

- 1,5 mirioni Fcfp nā te tā'atira'a South Pacific Sailing Network no te amora'a i te mau ha'amāu'ara'a i te pae'au no te 'ohipa rātere na ni'a i te moana. E rāve'a maoti teie no te fa'aotira'a i tā na mau 'ōpuara'a no te fa'ahotura'a i te 'ohipa rātere na ni'a i te moana, 'oia ihoā ra i te mau ta'amotu Mātuita e Tuamotu mā. Te mana'o ato'a ra teie tā'atira'a i te patu i te hō'ē tahuauira no te fa'atianira'a i tā na tuha'a 'ohipa e te ha'afau'ara'a i te mau tauto'ora'a rau e ravehia nei i Pōrīnetia nei ia au i te tāpura 'ohipa no te « arati'a e 36 'āva'e - route des 36 mois ».
- 990 000 Fcfp nā te tā'atira'a Ruahatu no te fa'anahora'a i na hoera'a va'a Te Aito e te Super Aito no te matahiti 2018. E fa'a'ohipahia ia teie tuha'a moni tauturu no te amora'a i te mau ha'amāu'ara'a i te pae no te fa'atianira'a, te ha'apurora'a 'āfata teata i ni'a i te natirara. Ua riro te hoera'a Te Aito 'ei tata'ura'a tuiro'o i teie mahana no te tata'ura'a hoe va'a hō'ē ta'ata : 1 000 rahira'a mā'ona i tata'u i te matahiti 2017 i ma'iri a'e nei, ua tae mai 195 rātere mai te rahira'a e 27 fenua 'ē'ē. Ua ha'apuroro-ato'a-hia te hoera'a Te Aito i ni'a i te natirara i te fenua nei e na te ara.

Fa'ati'ara'a a te tōtaiete Pacific Mobile Telecom en ei taiete 'ōpere pū'oirā'a natirara

Ua ha'amana te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te hō'ē fa'aotira'a e hōro'a nei i te fa'ati'ara'a ia 'ōpere i te pū'oirā'a natirara nā te tōtaiete Pacific Mobile Telecom. Ua hōro'ahia teie nei fa'ati'ara'a nō te tau e 'ahuru mā piti matahiti. E 'āpiti'ia te hōro'ara'a parau fa'ati'ara'a ei 'ōpere pū'oirā'a natira'a e te hō'ē puta uta'a i reira e vai ei te mau fa'auera'a e fa'aoti nei i te mau ti'ara'a e te mau fa'ahepora'a a te ta'ata ani.

Tauto'ora'a nō te parau o te rohira'a :

- E 'ōpere o Pacific Mobile Telecom i tā na mau 'ohipa natirara ei taiete tāmāu i ni'a i te rēni niuniu a te taiete 'ōpere a te hau e, ei taiete teretere i ni'a i tā na iho rēni niuniu 'ore ia au i te tāpura mahana i muri nei : i te matahiti mātāmua ra'a rā, e te ti'ara'a taiete 'ōpere pū'oirā'a natirara i Tahiti, i te piti o te matahiti i Moorea, i te toru o te matahiti i Raro-mata'i e i te maha o te matahiti i te mau ta'amotu ātea.

Tauto'ora'a nō te parau o te rēni :

- E fa'a'ohipa o Pacific Mobile Telecom nō tā na rēni ratiō pū'oirā'a natirara, te tā'ato'ara'a o te mau pehotetoni i hōro'ahia nā na ei taiete fa'a'ohipa niuniu 'āfa'ifa'i.
 - a. Nō te mau motu nō Tahiti e Moorea, o te 'oire te fāito pūai o te purorora'a,
 - b. Nō te mau motu raro mata'i, o te motu te fāito pūai o te purorora'a,

c. Nō te mau ta'amotu ātea, o te motu te fāito pūai o te purorora'a e nō te mau motu noa rā i reira e noho ei e hau i te 1000 ta'ata.

- Nō te fa'a'ohipara'a i te mau pehotetoni ratiōuira, e tītauhia ia noa'a ia Pacific Mobile Telecom te mau parau fa'ati'ara'a ato'a nō te reira.
- E tītauhia o Pacific Mobile Telecom ia fa'atura i te mau fa'auera'a ta'a 'ē ato'a, tō te fenua nei e tō Farāni, nō te parau o te fa'a'ohipara'a i te mau pehotetoni ratiōuira.
- E tītauhia o Pacific Mobile Telecom ia fa'atura i te mau fa'ahepora'a a te Fenua nō te parau o te maita'i o te 'ohipa nō tā na rēni niuniuparauparau.

Moni tauturu nā te 'Āmuitahira'a Hoera'a Va'a no Tahiti e te CNAM

Ua fa'ata'a te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te tuha'a moni tauturu i ni'a i te fāito e 7,5 mirioni Fcfp i te 'āmuitahira'a hoe va'a no te fa'anahora'a i te « Heiva va'a mata'eina'a 2018 ». E tupu teie tata'ura'a hoera'a va'a i te 'āva'e no tiurai, e tauto'o mai te mau 'oire mā te 'omono mai i te 'ahu tumu no te hoera'a va'a.

Ua fa'ata'a ato'a te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te tuha'a moni e 4 mirioni Fcfp, no te turura'a i te fa'a'ite'itera'a tao'a no teie tau o tei tupu na i te fare manaha a te CNAM i Paris, i te 'āva'e 'ēperēra i ma'iri a'e nei.

Fa'ahuru'ēra'a i te fa'aotira'a hau i ni'a i te moni pūtē ā te mau pīahi utuutu ma'i

Ia au i te fa'anahora'a no te moni pūtē ha'api'ira'a e hōro'ahia nei nā te mau pīahi utuutu ma'i o tei fa'aō i te fare ha'api'ira'a tōro'a utuutura'a ma'i (IFPS) Mathilde Frébault, te faufau nei te mau pīahi utuutu ma'i i manuiā i tā rātou mau hi'opo'ara'a, i te rave i te 'ohipa na te haufenua, no te hō'ē roara'a e pae matahiti i te maoro, mai teie te fa'anahora'a i muri nei :

- e piti matahiti i te Fare ma'i rahi no Pōrīnetia farāni (CHPF) aore ra i roto i te tahi atu fare ma'i aore ra i te tahi pū utuutura'a ma'i e ti'a'auhia nei e te pū fa'aterera'a no te ea ;

- e toru ato'a matahiti imuri iho, i roto i te mau motu ātea ia Tahiti e o Moorea.

Ia au i te mau fifi e fārereihia nei i roto i teie fa'anahora'a, ua mana'ohia, a tahi i te fa'a'ōhie i te fa'anahora'a no te tāvinira'a i te haufenua e, a piti, i te fa'arahira'a i te mau huru pū utuutura'a ma'i a te pū no te ea e ti'a i te tahi pīahi utuutu ma'i i te 'ohipa i roto.

Ia au i te parau no te fa'a'ōhiera'a, ua ha'apāpūhia te fafaura'a e pae matahiti tāvinira'a, mai teie e ravehia nei i teie mahana, 'aita ra e tā'ōti'ara'a i te taime e tītauhia ia fa'aea i roto i te hō'ē pū utuutura'a ma'i 'inaha mea fifi roa i te fa'aoti i te taime no te fa'aōra'a i te pīahi i roto i te tahi pū i te hopera'a o tā na ha'api'ira'a, tei te huru o te pārahira'a e vata mai i muri a'e i tā na tau ha'api'ira'a e toru matahiti i te maoro.

Hau atu i te reira fifi, ia tā'ōti'ahia i te 2 matahiti te maorora'a no te tāvinira'a mātāmua mai te 'itehia nei i teie taime, e'ere te reira i te mea pāpū no te mau pū utuutura'a ma'i.

No te parau o te fa'arahira'a i te vāhi 'ohipara'a, ua fa'aotihia e tono i te hō'ē pīahi utuutu ma'i i roto i te tahi pū utuutura'a ma'i mai te mea te vai ra hō'ē utuutu ma'i i reira. Mea tītauhia teie fa'anahora'a no te fa'atumu maita'i i te 'ohipa fa'ari'ira'a i te mau utuutu ma'i i te mau tau e haere mai nei, 'inaha ua rahi 'ino roa te mau utuutu ma'i i roto i te mau fare ma'i e te mau pū taote.

Fa'aaura'a i rotopū ia Pōrīnetia farāni e te Pū farāni no te ma'i māriri 'ai ta'ata

Te tai'ohia nei i Pōrīnetia farāni, te rahira'a e 600 ta'ata 'āpī e ro'ohia nei i te ma'i māriri 'ai ta'ata e, e 300 ta'ata e pohe ra. Ua riro te reira 'ei ha'ape'ape'ara'a rahi na te Fenua e ua feruri 'o ia i te tahi mau fa'anahora'a no te araira'a i taua 'ati.

Na ni'a i te mana'o o te fa'aterera'a hau no te Ea, ua fa'ari'i te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i na tāpura 'ohipa e piti, 'oia ho'i te « *Tāpura 'ohipa ma'i māriri 'ai ta'ata no te tau 2018-2022 no Pōrīnetia farāni* » e te « *Fa'anahora'a a Pōrīnetia farāni no te 'arora'a i te ma'i māriri 'ai ta'ata no te tau 2017-2026* », i tā na rurura'a no te 14 no tiunu 2017. Ua huihuihia mai i roto i teie na fa'anahora'a, no te 'arora'a i te ma'i māriri 'ai ta'ata, i te mau mana'o ato'a i fa'ahitihia i roto i te mau rurura'a i tupu na i te matahiti 2014 ra e i muri mai e, ua 'āmui mai e 240 rahira'a ta'ata. Ua matara mai e va'u tumu parau : te fa'aro'ora'a i te ta'ata ma'i, te hi'opo'ara'a i te ma'i māriri 'ai ta'ata, te araira'a e te tītorotorora'a, te fa'anahora'a i te rapa'aura'a e te arata'ira'a i te ta'ata ma'i.

Ua putuputu te rahira'a e 267 fa'anahora'a i roto i teie puta 'arora'a ma'i māriri 'ai ta'ata. E ti'a ia fa'arirohia teie mau tumu parau 'ei mauha'a no te 'arora'a i te ma'i māriri 'ai ta'ata no na matahiti 10 i muri nei, na te reira e ha'amāramarama mai ia tātou i ni'a i te mau fa'anahora'a e te taime e tano te reira i te ravehia.

Ua fa'atupuhia teie fa'anahora'a i te matahiti 2004, na te Pū farāni no te ma'i māriri 'ai ta'ata (INCa) e fa'anaho i teie tāpura 'ohipa 'arora'a i te ma'i māriri 'ai ta'ata, 'oia ihoā ra ia au i te torura'a o te tāpura 'arora'a ma'i māriri 'ai ta'ata no te tau 2014-2019. Te ti'a'au nei teie Pū i te fa'anahora'a o te mau rāve'a araira'a o teie ma'i, 'oia ho'i te tītorotorora'a e te rapa'aura'a, ia noa'a mai te rāve'a no te fa'a'ōhiera'a i te 'ohipa a te feiā fa'aoti e te feiā tōro'a. Te rave nei teie Pū i te 'ohipa hi'opo'ara'a tu'utu'u 'ore, te tāpa'ora'a parau, te tuatāpapara'a e te 'ōperera'a i te mau parau ha'amāramaramara'a ato'a i ni'a i teie ma'i. Te fa'a'ōhie ato'a nei 'o ia i te 'ohipa ha'amāramaramara'a i te feiā ma'i, i te feiā ato'a e haere mai nei e fārerei i te taote, te huirā'atira, te feiā tōro'a e te feiā mā'imi.

Ua riro teie fa'aaura'a i rotopū i te Pū INCa e o Pōrīnetia farāni i te ha'apāpū maita'i i te auturuturura'a i roto i na pae e piti, ua ha'amata maoti te reira i te taime a ha'amauhia ai te tāpura 'ohipa ma'i māriri 'ai ta'ata no te tau 2018-2022 no Pōrīnetia farāni. No reira, ua fa'aotihia te hō'ē parau fa'aaura'a e te Pū INCa, no te maorora'a e toru matahiti mā te fa'aroahia ia au i na pae e piti nei.

Tōmite fa'anahora'a ea : te ho'ora'a mai i te tauiha'a taote ia iti mai te mau ha'amāu'ara'a utara'a ta'ata ma'i

Ua fa'ari'i te Tōmite no te ea (COS), i te 11 no tiurai i ma'iri a'e nei, ia fa'aitihia te tai'o tuatuaārau i ni'a i te tahi rahira'a « mauiha'a teiaha » 'oia ihoā ra no te tahi « mauiha'a 'ohu vavi – Cyclotron à usage médical » e te tahi « mauiha'a patara'a hōho'a taote (TEP Scan) » tei tauhia te fāito tai'o mai te « 1/300 000 huirā'atira » i te « 1/250 000 huirā'atira ».

No roto mai teie fa'aitira'a i te tahi parau fa'ata'ara'a a te 'Āpo'ora'a no Pōrīnetia farāni i ni'a i te « 'Ohipa fa'ari'ira'a e te amora'a uta'a a te feiā ma'i e tō rātou 'āpe'e e utahia nei i Farāni aore ra i Niuterani», ua piahia te reira i te 'āva'e 'ēperēra i ma'iri a'e nei, e o te ani nei i te fa'aterera'a hau « *ia tuatāpapahia te parau no te ho'onara'a te taima e te ea mai te mea e ho'ohia mai te tahi mauiha'a pata hōho'a taote PET SCAN aore ra ia tārahuhia te reira mā te ho'o roa mai i muri i te tau tārahura'a* ». No reira te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i fa'aoti ai ia hi'opo'a te tōmite fa'anaho ea (COS) i te mau 'ōpuara'a a te feiā e mana'o nei e ha'apa'o i teie tuha'a 'ohipa.

Ua riro teie mau mauiha'a 'ei rāve'a no te ha'amaitata'i ā i te mau fa'anahora'a i te pae no te ea i te fenua nei, e tae noa atu i te fa'aitira'a i te mau ha'amāu'ara'a teimaha mau no te utara'a ta'ata ma'i (Evasan) e no te ataata ato'a o teie huru 'ohipa, 'oia ihoā ra no te huirā'atira o te mau motu.

Te fa'ari'ira'a i te parau fa'ahuru'ēra'a fa'aotira'a no te mau taote tāpū niho e te mau taote taurumi

Te fa'anahohia nei te 'ohipa i rotopū i te feiā tōro'a taote unuma e te Pū 'ohipa turuuta'a (CPS) na roto i te parau fa'aura'a i rotopū i te mau aupupu pāroru rave 'ohipa no te ea e te mau 'āfata turuuta'a e vai nei. E mana taua mau fa'aura'a, taua mau parau fa'aotira'a fa'ahuru'ēra'a i muri a'e i te ha'amanara'ahia te reira e te 'Āpo'ora'a fa'aterehau.

E piti huru fa'aotira'a fa'ahuru'ē e vai nei i mua i te aro o te 'āpo'ora'a fa'aterehau : te parau fa'ahuru'ēra'a i ni'a i te tārifā matahiti a te mau pupu tōro'a taote tāta'i tahi i fa'aauhia e, te fa'aotira'a no te fa'a'āpīra'a i te parau fa'aura'a ia hope te tau i fa'aauhia. O te reira te tumu a tārima ai te mau aupupu tōro'a taote tāpū niho e te mau taote taurumi i te mau fa'aotira'a fa'ahuru'ēra'a i ni'a i te tārifā no te matahiti 2018.

Piha hi'opo'ara'a o te mau tamari'i haere ha'api'ira'a i raro mai i te toru matahiti

Ua ha'amana te 'Āpo'ora'a fa'aterehau i te tahi fa'aotira'a no te fa'ahuru'ēra'a i te tahi mau fa'aotira'a i ravehia i te 'āva'e māti i ma'iri a'e nei i te taima a mana mai ai te Piha hi'opo'ara'a o te mau tamari'i haere ha'api'ira'a i raro mai i te toru matahiti. Te fa'anava'i mai nei e te fa'a'ōhie nei teie fa'aotira'a i te nōminora'a o te tahi mau mero. Na roto i teie fa'aotira'a, e ti'a ato'a i te ti'a fa'atere o te piha nei i te tītau i te tahi ta'ata anoparau no te ha'amāramarama mai i te feiā fa'atere.

Ua fa'atupuhia teie nei piha hi'opo'ara'a no te 'āmuira'a i te feiā ato'a e rohi nei i te pae no te ha'api'ira'a, no te 'ohipa tōtiare e te feiā mana no te fa'aotira'a i te parau o te mau tamari'i haere ha'api'ira'a i raro mai i te toru matahiti e te fa'anahora'a i te mau rāve'a no te fa'aoti i te mau tāpura 'ohipa i ferurihia mai. Te vai nei i roto i teie piha te feiā mana no

te ha'api'ira'a o te mau tamari'i 'āpī (Fa'aterera'a hau no te ha'api'ira'a, te Pū fa'aterera'a no te ha'api'ira'a a te haunui i Pōrīnetia farāni, te Pū 'ohipa tōtiare, te Pū no te Fare Tama Hau, te mau ti'a no te ha'api'ira'a a te hau e te ha'api'ira'a unuma no te mau piha mātāmua, te 'āmuitahira'a no te mau metua tamari' haere ha'api'ira'a, te ti'a no te 'Āpo'ora'a rahi no Pōrīnētia farāni, te Aupupu no te mau 'oire, e tae noa atu i te mau ti'a fa'atere ha'api'ira'a).

Fa'ahuru'ēra'a tārena no te mau tata'ura'a rahi 'ohipa tū'aro i te Fenua

Ua vauvau mai te Fa'aterehau no te ha'api'ira'a, te u'i 'āpī e te tū'aro i te tahi parau i ni'a i te fa'anava'ira'a i te tārena 'ohipa no te mau tata'ura'a rahi i te pae no te tū'aro i te Fenua, ua tāpurahia te mau tata'ura'a i muri nei :

-Te tata'ura'a President's Cup 2018 e te mau tata'ura'a Oceania tū'aro Kōrea e fa'anahohia mai e te 'Āmuitahira'a tū'aro taputō kōrea e te au mai, mai te 2 i te 5 no 'ātete 2018 i te 'oire no Mahina ;

-te tata'ura'a Open BMX e fa'anahohia mai e te tā'atira'a tū'aro Fei Pi i te 20 no 'ātopa 2018 ;

-te motora'a aopapa e fa'anahohia mai e te 'āmuitahira'a moto peretāne no Pōrīnetia farāni i te hōpe'a 'āva'e 'ātopa nei ;

-te horora'a Raid Litchis 2018 e fa'anahohia mai e te Tōmite tū'aro no Tubuai i te 20 novema 2018 i Tubuai.

-te mau Oceania hanamā'ona U18 e te Open i te 23 e te 24 no novema 2018.

Na roto i teie fa'aotira'a, te fa'a'ite nei te Fa'aterera'a hau o te fenua i tō na turu-pāpū-ra'a i teie mau tū'aro i te pae ānei no te amora'a ha'amāu'ara'a aore ra i te pae no te rima tauturu, 'inaha ua riro teie mau tuha'a 'ohipa 'ei rāve'a no te ha'amaita'i i te ea o te huirā'atira, e te fa'atīanira'a i te ro'o o te fenua nei na te ara.

Fa'ata'ara'a moni tauturu na te tahi mau fare ha'api'ira'a tuarua

Ua rave te 'Āpo'ora'a fa'aterehau e toru 'ōpuara'a fa'aotira'a no te hōro'ara'a i te tuha'a moni tauturu nā te tahi mau fare ha'api'ira'a tuarua ia au i te mau fa'anahora'a i muri nei:

Tei fāna'o	Tumu no te moni tauturu	Fāito moni Fcfp
Fare ha'api'ira'a tuarua tahi no Taravao	Te ha'amaura'a i te fa'anahora'a no te araira'a i te fifi hopura'a tairoto mai te 'āva'e tenuare i te 'āva'e tiunu 2018 (moni tauturu fa'anava'i)	229 200
Fare ha'api'ira'a tuarua piti Tuianu Le Gayic	Te ha'amaura'a i te fa'anahora'a no te araira'a i te fifi hopura'a tairoto mai te 'āva'e tenuare i te 'āva'e tiunu 2018 (moni tauturu fa'anava'i)	38 200
Fare ha'api'ira'a tuarua tahi Henri Hiro	'Ohipa fa'atorora'a fenu hi'o e te ha'amaura'a i te pū putuparauuira e te mauha'a rorouira ia au i te 'ōpuara'a « Fare ha'api'ira'a tuarua tārorouira »	2 026 353

Tītorotorora'a mana'o i ni'a i te fa'ahora'a o te anavai Terua

Ua ha'amana te 'Āpo'ora'a fa'aterehau e piti nau fa'aotira'a no te ho'ora'a mai i te mau vaeha'a fenua e tītauhia no te fa'ahora'a i te anavai no Terua, e vai nei i te 'oire no Arue.

E ha'amata taua nau tītorotorora'a mai te 10 no 'ātopa i te 26 no 'ātopa 2018 i roto i fare 'oire no Arue. E fa'aotira'a teie no te porora'a i te faufa'a o te 'ohipa nei no te tā'ato'ara'a o te huirā'atira, ia fatuhia mai te mau tuha'a fenua e tītauhia no te ha'amaura'a i te tahi pū ha'apu'era'a tao'a rau, i ni'a mai i te fa'aru'era'a pape o te aroa Bonno e fa'ahoro nei i te pape anavai nei.

-0-0-0-0-0-